

Подорога), «літературознавча антропологія» (Є. Косовська, Є. Яворьски), поетична антропологія (В. П.Зінченко). В. Ізер, один із найвідоміших теоретиків художньої антропології, твердив: «Вимисли – це винаходи, які надають людству здатність до саморозширення». Саме ця можливість саморозширення спонукає людину читати літературу. Художня антропологія, за В. Ізером, далека від настанови виховання людини через читання класичної літератури. Художньоантропологічне читання творів літератури має не дидактичні функції, а має призвести до процесу саморефлексії – дії більш високого рівня. Художня антропологія як метод аналізу з'явилася на теренах України у 90-і роки ХХ ст. – на початку ХХІ ст. – саме під час кризи ідеологій, а відтак – вульгарно-соціологічного підходу у літературі, коли вона припинила обслуговувати якісь вищі ідеали і вартості, проте навчилася помічати й цінувати невичерпну розмаїтість тієї реальності, де ми існуємо, й великий обшир усього того, що складає сутність людини. У ситуації «злиденності» літературознавства, його дефініцій, понятійного апарату, поява художньої антропології – або літературної антропології – або антропології літературної – не випадкова: усе більше прослідковується тенденція до синтетичного осмислення творів – зокрема розгляду художнього світу автора, або ж художньої антропології творів письменника.

Художня антропологія – це метод дослідження проявів суто людського, які актуалізуються в ту чи іншу епоху, в тій чи іншій місцині, – крізь призму сприйняття письменника. У літературознавстві набуває актуальності антропологічна оптика, антропологічна призматика, антропологічна перспектива. Художня антропологія як метод аналізу тексту є засобом формування розвиненої онтологічної компетенції. Відсутність такої онтологічної компетентності призводить до звуження її світу, порушення цілісності, втрати повноти життя.

Література

1. Архипова Л. Апологія мудрості літератури / Людмила Архипова. – Філософська думка. – 2011. – № 1. – С. 37–48.
2. Нич Р. Антропологія літератури. Культурна теорія літератури. Поетика досвіду / Ричард Нич. – Львів : Центр гуманітарних досліджень ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 64 с.
3. Подорога В. А. Мимесис. Матеріали по аналітичеськой антропологии литературы / В. А. Подорога. – Т. 1 : Н. Гоголь, Ф. Достоевский. – М. : Культурная революция, Логос, Logos-altera, 2006. – 688 с.
4. IserW. Prospecting: From Reader Response to Literary Anthropology / Wolfgang Iser. – Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1989. – 303 с.

Васільєва Н. В., студентка

*Науковий керівник – Тихоненко О. В., канд. філол. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет імені В.В.Докучаєва*

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ОБРАЗНОСТІ У ВІРШАХ А.А. ПЕРЕРВИ

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням національної самосвідомості населення, підвищенням інтересом не тільки до творів поета

рідного краю, а й до художніх засобів як способу увиразнення художнього стилю Анатолія Антоновича Перерви. У добу національного піднесення ознайомлення з творчістю і стилем письма поетів Харківщини має велике значення.

Творчість А. Перерви не була об'єктом наукового аналізу. Осмислення творчості поета є актуальним, адже поезія – важливий репрезентант тенденцій духовного й літературного оновлення української нації, маркер набуття нових життєтворчих смислів сучасної людини.

Мета розвідки полягає в дослідженні та описі використаних художніх засобів (тропів) у творах сучасного поета Слобожанщини А.Перерви як способу увиразнення індивідуального стилю письменника. Завданням цієї розвідки є вивчення шляхів реалізації переносного значення; виявлення продуктивних метафор і порівнянь; виділення тематичних груп метафор і порівнянь у поезії митця.

Мова творів А.А. Перерви насичена різноманітними художніми засобами. Досягненню образності (тобто здатності передавати загальне через одиничне) сприяють різні засоби, тому було зосереджено увагу на лексичних.

Серед поширених лексичних засобів ми виділили тропи – метафору і порівняння, що є найбільш уживаними в поезіях письменника, а також допомагають підкреслити в зображуваному характері, явищі або предметі потрібну рису чи якість, сприяють індивідуалізації, надають мові виразності, емоційності, поетичності.

Так, у поезіях А.А. Перерви спостерігаємо продуктивність метафори: *Попереду йде чатує осінь ревно* [1, с.63]; *Напнуло сонце промені на п'яльця* [1, с.59]; *Блакитний пролісок...До променя простяг вуста рожеві* [1, с.15]; *До тебе пригорнеться чиста криниця Й цілющу долоню тобі покладе на чоло* [1, с.10].

З'ясовано, що метафоризація відбувається в різних частинах мови. Нерідко знаходимо іменникові метафори у віршах поета. Наприклад: *Всеволоддя стегу* [2, с.16]; *Зойк електрички, і неба вікно* [2, с.58]; *Вогню живе серцебиття* [1, с.18]; *Порожнього саду осмута* [1, с.47]; *Слів парад* [2, с.12]; *Срібло павутин*[3, с.98]; *Пульс криниць* [3, с.95].

Помітними у поетичній творчості є прикметникові метафори на позначення якісної та відносної ознаки: *Руки лукаві* [2, с.28]; *Безсмертний сніг* [1, с.9]; *Легідне море* [1, с.23]; *Гострі зблиски* [2, с.21]; *Грім сумирний* [2, с.21]; *Тривожна незахищеність твоя* [2; 44]; *Солодкий перший порух* [1, с.20]; *Неговірка осіння батьківщина* [3, с.98]; *Смутна твоя душа* [3, с.97]; *Любове моя світла, ясна, негаласлива* [3, с.96]; *Тихий світлий відчай* [1, с.13].

Зазначимо, що у творах А.Перерви переважають дієслівні метафори. Дієслово створює динамізм у метафоричному тексті, надає всім переносним ознакам рухливості, активізує їх. За своєю природою дієслово здатне викликати таку експресивність слів у метафорі, яка найбільш вразливо діє на емоції. Саме дієслівні метафори розподілено на чотири тематичні групи: 1) оживлення явищ природи: *Вітер...Звільна бреде лободою* [2, с.82]; *Постаріють дощі* [1, с. 19]; *Тумани збігли у долину* [1, с.21]; *Розійшлися тумани* [3, с. 70]; *Повінь підступа* [3, с. 47]; *Віхоли гуляють в полі* [1, с. 12]; *Задрімала на хвильку віхола* [1, с. 13]; *Прокинеться грім* [3, с.82]; *Підморгує здаля нам блискавиця* [2, с. 8]; *Вітер нишкома змітає мох* [2, с.38]; *Вітер лист несе безладно* [1, с.33]; *Дош виспіував тонко* [3, с.84]; 2) надання рослинам властивостей людини,

олюднення неживої природи: *В саду його співала кожна віть* [1, с.19]; *Зорі стоять молоді* [1, с.24]; *Місяць на скрипку грає* [1, с.24]; *І посивіє... полин* [3, с.19]; *Ходить луками вересень* [3, с.23]; *Сіли з матір'ю повечерять Тиха вишня і два кленки* [1, с.16]; *І зойкне-замліє в покосах останнє зерно* [1, с. 10]; *Зітхнули вільхи* [2, с.4]; *Зойкнули волошки* [18, с. 4]; 3) олюднення конкретних та абстрактних понять: *Тепло останнє відступа в туман* [2, с. 40]; *Майбутній вік агукає в колисці* [2, с.19]; *Заблукали листи* [1, с. 42]; *Пісня хилиться до тебе* [1, с.30]; *Заколисусь життя* [2, с.7]; 4) уподібнення одних неживих істот до інших (за динамічністю): *Світлі сни відпливають у літо* [1, с.21]; *Розлилась та пісня* [1, с.22]; *Слова пов'яли* [1, с.38]; *Тече любов* [1, с.25]; *Летиться тихе слово з небес* [2, с.43].

Мова творів А.Перерви надзвичайно насичена порівняннями. Використовуються вони передусім як засіб пізнання, з метою розкриття ознак описуваних явищ і предметів. Порівняння не тільки сприяють створенню емоційності, образності, а й допомагають поглянути на світ очима поета, який прагне знайти і розкрити в зображуваному якісь нові, часто несподівані грані. Поширеними у віршах виявилися порівняння, які було виділено в сім тематичних груп. Перелічимо їх.

1. Порівняння за певними ознаками з рослинним світом. Наприклад: *Як листя, спливають слова за водою* [2, с.58]; *Хай втома обів'є, неначе плюш* [1, с.40]; *Безтебе душа – як тернина затерпла, З тобою – як листя оте золоте* [3, с. 24]; *Як пізнє яблуко, затерпло усе* [1, с.30]; *Так рідно пахне спів! Як запащуца рута, Як прикінцеві ці гарячі чебреці* [3, с.31].

2. Порівняння живих істот чи неістот з людиною. Наприклад: *Зернята в колосі – немов до хлоп'яти хлоп'я* [1, с.7]; *Дош лопотить, як немовля* [3, с.80]; *Влітають птахи в тихий сад, Як дітлахи – в порожню школу* [2, с.50].

3. Порівняння з тваринами, з птахами. Наприклад: *Лиш пісня хилиться до тебе, Мов птах узимку – до вікна* [1, с.30]; *Ти до грудей моїх, мов чайка До хвилі, Знов прилинеш в тузі* [1, с.40]; *Засне, як лелека* [1, с. 41]; *Смутна твоя душа прикинеться веселою Та згорнеться в клубочок, мов їжак* [3, с.97].

4. Порівняння з явищами природи. Наприклад: *Літо – як приспаний грім* [3; 79]; *Як повінь невчасна, Затоплюють серце жалі* [1, с.41].

5. Порівняння з неживою природою. Наприклад: *Блакитна стежка бриніла пружко, наче лук* [3, с.51]; *Був сивим, як Памір* [1, с.34]; *Вода, як магма, піниться, тече* [2, с.53]; *Слова... Обсипались, мов те каміння в горах* [3, с.37]; *Пам'ять обміліє, наче річка* [2, с.40].

6. Порівняння з іншими предметами реальної дійсності. Наприклад: *Ніч у зірках – як булава* [3, с.42]; *Образ гарячий тремтів, ніби ртуть* [3, с.65]; *А вранці дерева, неначе згаслі свічі, Туманом молодим, як воском, опливли* [3, с.75]; *Жалять роси – холодні, як лева* [1, с.26]; *Як горох – у порожнє відро, Як гарба – із крутого узгірка, Сколихне мене раптом в метро Слобожанська знайома говірка* [2, с.52].

7. Порівняння з іншими конкретними чи абстрактними поняттями. Наприклад: *І здалося життя їй коротким, як поклик: Мамо!* [2, с.51]; *Як в сповиточку, спить в тобі тиши* [2, с.55]; *Втрачать коханих – наче кров із вен* [2, с.59]; *Чому воно [каяття] безжалісне, як зрада?* [2, с.59]; *А гільза все пекла, Як пам'ять про минуле* [1, с.23]; *День – наче зойк* [3, с.6]; *І ніч попереду – як вічність* [2, с.38]; *Ти стояла – сміялася, Як любов, молода* [1, с.45]; *Найперше непевне весняне тепло – Як усміх твій* [3, с.46]; *Перегоріли... Слова сухі і*

мертві, як труха [3, с.37]; *Порине Софія, як сон золотий, у смеркання* [3, с.25].

Серед порівнянь було виокремлено індивідуально-авторські порівняння. На наш погляд, вони дуже влучні й майстерні (деякі з них привертають до себе увагу своєю неординарністю, незвичністю, інші – простотою, але простотою величною): *І здалося життя їй [тітіці Парасці] коротким, як поклик: Мамо!* [2, с.51]; *І знов, як добрі духи, їжаки Перебігають стежку перед нами* [2, с.30]; *Ввійду в життя – Як у безмежний сад Безжалісно-прекрасних перетворень* [2, с.6]; *Пішла у яр і накопала глини, І призьбу, наче долю, підвела* [2, с.73]; *І було їй добро – для всіх. Мов криниця у степу. Як небо. Як вітчизна. Як дитячий сміх* [1, с.27]; *День – наче зойк* [3, с.6]; *Вербові котики – твої чутливі пальці Знов по обличчю сонячно блукають* [1, с.14].

Аналіз віршованих текстів Анатолія Антоновича Перерви дає можливість стверджувати, що поет використовує різноманітні засоби з метою створення образності мови, посилення її досконалості. Як правило, в одному творі знаходимо різноманіття тропів, що несуть певне естетичне навантаження і сприяють вираженню авторської манери. Перерва А.А. вдало вирішує цю проблему, адже саме в умінні оптимально й водночас оригінально використати можливості художнього слова й полягає його майстерність.

Література

1. Перерва А. Голос криниць: вірші / А. Перерва. – Харків: Прапор, 1981. – 51 с.
2. Перерва А. На зламі літа: лірика / А. Перерва. – Харків: Прапор, 1987. – 86с.
3. Перерва А. Серед білого дня/ А. Перерва. – Харків: Рад. письменник, 1984.–64с.

Калашник О. С., студент

*Науковий керівник – Тихоненко О. В., канд. філол. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет імені В.В.Докучаєва*

КАТЕГОРІЯ ЩАСТЯ У ТВОРЧОСТІ Г.С. СКОВОРОДИ

Уся літературна творчість Г.С. Сковороди пронизана глибинною філософією і презентує його філософську доктрину. Проблема пошуку щастя посідає важливе місце в українській та світовій історико-філософській думці і є важливим питанням для кожної особистості. Актуальність роботи викликана потребою пізнання природи щастя, одвічним прагненням суспільства знайти правильний шлях до повноцінного, осмисленого життя через призму творів видатного філософа-поета.

Самопізнання і пошук спорідненості пов'язані зі щастям, до якого прагне людина. Матеріальний достаток, влада, розваги – не є тим, заради чого варто жити. Життя людини повинно бути усвідомленим. Життєвий шлях можна поділити на мирний шлях і шлях загибелі, що веде в царство п'їтьми, де мешкають душі, які не знайшли спокою. Людина не може жити без розуміння оточуючого світу. Досягти цього розуміння можливо тільки пізнавши себе. У самопізнанні виявляється індивідуальна спорідненість. Від спорідненості залежить життєвий шлях. Вона не дає нудьгувати в неробстві, дозволяє знайти головну справу в житті. Якщо людина нестаранно виконує обов'язки, вона не